

освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2009. – № 8 (жовтень). Спецвипуск. – Одеса, 2009. – С. 210-212.

7. Пациорковский В.В., Пациорковская В.В. SPSS для социологов: Учебное пособие. – М.: ИСЭПН РАН, 2005. – 433 с.

Authorial classification of objects and subjects of manipulative interpersonal relations in adolescence is exposed in the article. Four types of manipulators (“decision maker”, “controller”, “caretaker”, “retiring creature”) and three types of objects of manipulation (“careless”, “conventionalist”, “restlessly-impetuous”) are described. The author adduces results of experimental research of said types’ distribution in adolescence, separates clean and combined types of participants of manipulative interpersonal relations, adduces results of discriminatory analysis of obtained data.

Key words: manipulative interpersonal relations, manipulator, object of manipulation, adolescence.

Отримано: 09.12.2009

УДК 378.091.274:81’243

Н.В. Проценко

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОНАННЯ ТЕСТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена проблемам тестового контролю. Основну увагу зосереджена на аналізі психологічної готовності студентів до виконання тестів; зроблено короткий аналіз основних видів тестування.

Ключові слова: процес тестування, тестове завдання, психологічна готовність, навички і вміння, знання, особистісні характеристики, поточний контроль, підсумковий контроль.

Статья посвящена проблемам тестового контроля. Основное внимание сосредоточено на анализе психологической готовности студентов к выполнению тестов. Сделан краткий анализ основных видов тестирования.

Ключевые слова: процесс тестирования, тестовое задание, психологическая готовность, навыки и умения, знание, личностные характеристики, текущий контроль, итоговый контроль.

Стратегічною лінією державної політики України є ідея інтенсифікації входження України до європейської спільноти. Інтеграційні та економічні процеси створюють сприятливі передумови для вдосконалення системи освіти в контексті її відповідності вимогам європейського освітнього простору в підготовці фахівців.

За умови трансформації українського суспільства та формування нової парадигми освіти зростає роль іноземної мови як джерела знань про країну і світ та її статус як навчального предмета, головну мету якого визначає здатність студентів до міжкультурного спілкування й сформованість у них соціокультурної компетенції. Ведуться пошуки і впроваджуються нові форми і методи викладання іноземних мов, дієві і перспективні для її еволюції.

Одним із шляхів підвищення якості викладання іноземних мов є підвищення ефективності контролю знань, здійснення якого в навчальному процесі має на меті виявити якість засвоєння знань, виміряти її величину та дати цій якості певну оцінку [2;3;7;8]. Тому контроль знань завжди був, є і буде важливою складовою частиною навчального процесу. Змінюються окремі форми і способи контролю знань, але його головна суть – знати, наскільки вдало відбувся процес засвоєння вивченого матеріалу – залишається незмінною. Вона визначається самою природою процесу навчання.

Перевірка й оцінювання знань студентів є основним процесом. Викладач не лише пасивно фіксує фактичні знання студентів, але і впливає на хід та результати всього навчального процесу. Його завдання – знайти найефективніший засіб перевірки знань, щоб виявити досягнення студентів і стимулювати їх надалі оволодівати знаннями. Одним з таких засобів перевірки знань є тестовий контроль, який завдяки своїй здатності задовольняти основні вимоги, що висуваються до контролю (об'єктивність, надійність, валідність, практичність, економічність) [4, с.273;6], набув широкого розповсюдження.

Проблемі тестового контролю у навчанні іноземних мов присвячено багато розвідок, що охоплюють найрізноманітніші питання (Л.В.Банкевич, Ж.А.Вітковська, А.Ю.Горчев, Ю.В.Головач, І.І.Гутман, І.Я.Зимняя, В.О.Кокота, І.А.Рапопорт, С.Ю.Ніколаєва, О.П.Петрашук, В.Л.Скалкін, О.П.Петренко,

D.Alderman, I.Alderson, L.Bachman, I.Carroll, A.Palmer, P.Allen, C.Chapelle, D.Harris, J.Oiler та інші).

Актуальність дослідження визначається посиленням інтересу науковців до вивчення проблем тестового контролю та його використання як одного з найоптимальніших засобів управління процесом навчання іноземної мови.

Метою роботи є дослідження психологічної готовності студентів до виконання тестових завдань та короткий аналіз основних видів тестування.

Test у перекладі з англійської мови означає “проба, перевірка”. Термін у 1899 році ввів американський психолог Джеймс Кеттелю, хоча тести як метод оцінювання в навчальних закладах уперше почали використовувати у Великій Британії ще в 1864 році. “Тестування, або тестовий контроль, – це процедура визначення рівня підготовки фахівців у певній галузі знань, психологічного, фізичного та розумового стану, професійної придатності, обдарованості й інших якостей особи за допомогою системи спеціально підготовлених знань” [1, с.214]. Від інших методів і прийомів оцінювання тестування відрізняється найбільшою об’єктивністю, сприяє дотриманню єдності вимог, перешкоджає випадковості при оцінюванні знань, скорочує час на перевірку. Крім того, тести як форма контролю мають низку інших переваг:

- простота процедури запису відповіді, а отже, економія часу;
- незалежність оцінки від техніки письма;
- наявність кількісних показників для визначення повноти та глибини засвоєння матеріалу;
- можливість багаторазового повторення умов перевірки для з’ясування змін у рівні підготовки;
- створення умов для постійного зворотного зв’язку між тестованим і викладачем;
- зосередження уваги тестованого не на формуванні відповіді, а на осмисленні її суті;
- використання сучасних освітніх технологій – комп’ютерних і контролюючих систем;
- можливість одночасної перевірки значної кількості тестованих;
- незалежність результатів тестування від особистих стосунків викладача і тестованого.

Але є й мінуси:

- ймовірність випадкового вибору правильної відповіді;
- стандартизація мислення без урахування рівня розвитку особистості;

- велика затрата часу на складання тестових завдань, їх варіантів;
- чітке визначення рівня знань людини, а не її здібностей.

Оскільки тестовий контроль має значно більше переваг, ніж недоліків, його варто використовувати у навчанні іноземних мов.

Особливої уваги вимагає сьогодні питання формування психологічної готовності студентів до виконання тестів.

Зауважимо, що психологи ставляться до тестів неоднозначно. Вони не заперечують – в цілому тестування допомагає визначити рівень знань людини. Однак застерігають – чимало здібних і творчих людей можуть отримати низькі бали тільки тому, що не мають достатніх навичок складання тестів. Марина Смульсон, провідний фахівець Інституту психології, вважає: “Тест показує остаточні знання. Але втрачається демонстрація процесу розв’язування поставленої задачі. А що, коли людина нестандартно мислить? А якщо хід думок був правильним, але людина допустила технічну помилку? Є ризик поставити людину в залежність від стандартизованих відповідей...”. Отже, повинна бути здійснена поступова, але ґрунтовна підготовка до тестування як у предметному, так і у психологічному плані. Така підготовка не може бути швидко організованою, короткотерміновою акцією, вона має носити системний характер, бути продуманою й вибудованою впродовж кількох років, починаючи з початкових класів середньої школи. Виходячи із розуміння значення тестування й перспективи, які воно відкриває перед учнями, завдання школи полягає саме в такій підготовці школярів до написання тестів. Учні, ставши студентами, повинні бути психологічно готовими до виконання тестових завдань.

Психологічна готовність студентів розглядається як цілісна структура, яка об’єднує два рівні. Перший рівень передбачає підготовку до тестування в ході тривалого системного навчання, що включає, ознайомлення зі структурою та вимогами тестів до часу, відведеного на їх виконання, технікою роботи над кожним розділом, а також виконання окремих, подібних до тестових, завдань. Другий рівень – це, власне, виконання завдань під час тестування.

Психологічну готовність студентів до виконання тестів можна визначити як комплекс мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які забезпечують успішне здійснення цієї діяльності. У структуру психологічної готовності особистості до тестової діяльності входять чотири функціонально пов’язані і взаємозумовлені компоненти – мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний.

Мотиваційний компонент психологічної готовності визначається як сукупність мотивів, адекватних змісту діяльності, і включає соціальні мотиви та мотиви особистісного розвитку, пов'язані із самопізнанням і самовдосконаленням особистості студента.

Когнітивний компонент психологічної готовності – це система знань, необхідних студенту для успішного виконання тестових завдань (у нашому випадку – це система знань про мову й механізми її функціонування).

Операційний компонент психологічної готовності – це комплекс умінь і навичок, які забезпечують успішність здійснення тестової діяльності.

Особистісний компонент психологічної готовності – це система особистісних характеристик студентів, які впливають на результат їх тестової діяльності.

Нагадаємо, що одним із завдань реформи освіти є організація навчально-виховної діяльності на гуманітарних засадах. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов найбільш відповідає положенням гуманістичного навчання й завданням формування психологічної готовності студентів до тестування, яке також побудовано на засадах комунікативного підходу [5, с. 125]. Сучасна комунікативна методика передбачає використання різноманітних технологій, форм роботи для того, щоб забезпечити студентів активною мовленнєвою практикою на занятті з іноземної мови. Це сприятиме формуванню у студентів іншомовної мовленнєвої компетенції в різних видах мовної діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письма. Це сприятиме також можливості отримати знання, уміння та навички, необхідні для виконання тестового завдання. Наголошуємо на тому, що мета тестування полягає не у виявленні та виправленні помилок студентів, а у визначенні рівня сформованості умінь і навичок іншомовного спілкування та комунікативної компетенції на основі оцінки того, наскільки досягнуті цілі завдань. Але лише за допомогою викладача, у співробітництві викладача зі студентом можливе досягнення цієї мети. Студенти повинні сприймати викладача як філологічно високоосвічену людину, яка презентує студентам культуру народів країн, мову яких вони вивчають.

У навчанні іноземних мов застосовується лінгводидактичне тестування. Лінгводидактичним тестом називається підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх мовної

і/або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь встановленими критеріями [3].

Системний підхід до організації тестового контролю з іноземної мови передбачає проведення чотирьох основних видів тестування: поточного, тематичного, рубіжного та підсумкового [4, с. 271]. Поточний тестовий контроль відбувається систематично на заняттях з іноземної мови у процесі навчання з метою отримання викладачем інформації про успішність засвоєння студентами іншомовного матеріалу та формування у них навичок і вмінь мовлення, а також інформації про доцільність застосування тих чи інших методів і прийомів навчання. Тематичний тестовий контроль здійснюється після циклу занять по завершенні роботи над конкретною темою. Завданням тематичного контролю є перевірка рівня володіння студентами навичками та вміннями іншомовного мовлення у межах теми, що вивчалася. Рубіжний контроль проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом чи модулем в кінці семестру. Підсумковий контроль реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови.

У процесі поточного та тематичного контролю домінуючою є функція зворотного зв'язку. На основі результатів цих видів контролю викладач отримує інформацію про успішність або неуспішність організації навчального процесу з іноземної мови, що дає можливість своєчасно коригувати навчальну діяльність студентів з оволодіння іноземною мовою та свою діяльність щодо забезпечення навчального процесу.

У ході рубіжного та підсумкового контролю на перший план виступає оціночна функція контролю, оскільки метою цих контрольних завдань є визначення та оцінювання рівня оволодіння студентами іншомовними навичками і вміннями за певний відрізок часу або по завершенні певного етапу навчальної роботи.

За формою організації контроль може бути індивідуальним або фронтальним; за характером оформлення відповіді – усним або письмовим; за використанням рідної мови – одномовним або двомовним [4, с. 271].

Щоб адекватно відібрати завдання до тесту, необхідно знати їх класифікацію. У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі тестові завдання класифікують за чотирма формами, що вважаються основними та найбільш уживаними.

1. Завдання закритої форми (множинного вибору).

Наприклад, прослухайте текст і доберіть до нього заголовки із поданих варіантів; послухайте інформацію і визначте номер поїзда, на якому ви можете доїхати до Лондона.

2. Завдання на доповнення (відкриті завдання). Наприклад, прочитайте діалог і заповніть пропуски в репліках запропонованими словами або словосполученнями.

3. Завдання на відповідність (перехресний вибір). Наприклад, поєднайте початок і кінець словосполучення; прослухайте речення і доберіть до них відповідні ілюстрації.

4. Завдання на встановлення правильної послідовності (упорядкування). Наприклад, прослухайте текст і розмістіть подані речення в тій послідовності, що відповідає змісту тексту.

Зазначимо, що абсолютизувати наведений перелік завдань не слід, тому що особливості змісту будь-якого предмета можуть зумовлювати нові форми. Рекомендуємо використовувати якнайбільше форм під час розробки тесту, оскільки це сприяє підвищенню мотивації навчання. Завдяки різноманітності завдань студенти виконують тест не втомлюючись, з інтересом. Такий підхід є доцільним лише за умови повсякденної корекції знань студентів. Під час підсумкового контролю рекомендується створювати моноформний тест, що містить завдання однакової форми.

Для ретельної підготовки та успішного виконання тестових завдань навчання іноземних мов необхідно зосередити на збалансованому дотриманні низки вимог.

1. Пріоритет комунікативної мети у навчанні, що передбачає таку організацію, діяльності студентів, яка спрямована на оволодіння спілкуванням в усній і писемній формах. У процесі досягнення цієї мети реалізуються виховні, розвивальні та загальноосвітні функції іноземної мови.

2. Характер навчання, що забезпечується особливими видами діяльності, які в умовах заняття дозволять змоделювати реальні ситуації спілкування. Це мовленнєві ситуації, рольові ігри, проектна діяльність, групова робота тощо.

3. Збалансоване взаємопов'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, активна опора на різноманітні форми і способи засвоєння навчального матеріалу з метою його раціонального використання в усному і писемному мовленні.

4. Врахування особистісних якостей студентів, що дозволяє прогнозувати процес навчання відповідно до їхніх інтелектуальних можливостей, інтересів, рівня готовності до оволодіння іноземною мовою, типологічних, індивідуальних і вікових особливостей.

5. Диференційований підхід до навчального матеріалу з урахуванням перспектив його використання.

6. Опора на досвід, набутий студентами у вивченні рідної мови, що сприяє більш усвідомленому оволодінню мовним матеріалом, дозволяє раціоналізувати навчальний процес.

7. Використання різноманітних інноваційних технологій, які не тільки урізноманітнювали б навчальну діяльність, але й сприяли б її ефективності.

8. Соціокультурне спрямування процесу навчання, що забезпечується відповідними вербальними та ілюстративними засобами і в майбутньому дозволить студенту впевнено почуватись у іншомовному середовищі.

Узагальнюючи сказане, зауважимо, що за допомогою тестових завдань повністю й надійно оцінюється рівень засвоєння знань, набуття умінь і навичок. Тестовий контроль сприяє підвищенню мотивації у вивченні іноземної мови, оскільки визначені комунікативні, релевантні для студентів завдання є міцним стимулом удосконалення рівня їх мовної та мовленнєвої підготовки. У зв'язку з цим повністю реалізується стимулююча функція контролю, яка розкриває перспективи успіху студента, створює та підтримує позитивний емоційний настрій, викликає бажання навчатись, сприяє формуванню адекватного самооцінювання результатів власної діяльності.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, може бути аналіз типів тестових завдань та розробка комплексів тестів для визначення сформованості мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма).

Список використаних джерел

1. Бунякіна Н.В. Тестовий контроль як складова частина кредитно-модульної системи навчання хімії // Вища освіта в контексті Болонського процесу: збірник матеріалів міжнародної науково-методичної конференції, 18-21 листопада 2008 р. Полтава /редкол. : В.О.Онищенко, В.А.Пашинський, О.М. Ніколаєнко, Н.К. Кочерга. – Полтава : АСМІ, 2008. – С.214-216.
2. Зимняя И.Я. Психология обучения неродному языку. – М. : Русский язык, 1989. – 219 с.
3. Коккота В.А. Лингводидактическое тестирование : Науч.-теорет. пособие. – М. : Высш. шк., 1989. – 127 с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник. – Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авт. під кер. С.Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
5. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе : Учебное пособие для студентов педагогических колледжей (Под ред. В.М.Филатова) / Серия “Среднее профессиональное образование.” – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 416 с.

6. Рапопорт И.А. К вопросу о надежности как об одном из критериев эффективности теста // Психология. – Киев, 1972. – Вып. 11. – С.101-116.
7. Alderson J., Clapham C., Wall D. Language Test Construction and Evaluation. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 310p.
8. Bachman L., Palmer A. Language testing in practice. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 377p.

The article is devoted to the problems of testing. The main accent is made upon the analysis of students' psychological training for performing a test task. The principal types of testing are investigated too.

Key words: testing process, test task, psychological training, skills and abilities, knowledge, personal characteristics, current testing, summing-up testing.

Отримано: 10.12.2009

УДК 159.922

Л.С. Роговик

Груповий психоаналіз як метод особистісної психокорекції учасників танцювально-психомоторного тренінгу

У статті досліджується сутність групового психоаналізу, дається методологічний аналіз його принципів, механізмів та функціональних особливостей на різних рівнях побудови рухів під час сеансів танцювально-психомоторного тренінгу. Показано психотерапевтичні ефекти використання групового аналізу на всіх етапах тренінгу та роль психотерапевта в процесі особистісної психокорекції учасників групи.

Ключові слова: груповий психоаналіз, принципи групового психоаналізу, самоаналіз, особистісна психокорекція, групова динаміка.

В статье исследуется суть группового психоанализа, дается методологический анализ его принципов, механизмов и функциональных особенностей на разных уровнях построения движений во время сеансов танцевально-психомоторного тренинга. Показаны психоте-